

ข. ความแตกต่างทางความคิด

ตาราง 32 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างแนวคิดทั้งสองมีมาตั้งแต่อดีต (หลังจากมีวิชาปรัชญาและตรรกศาสตร์เข้ามาในสังคมอิสลาม)

(คำถามที่ 8)

ความคิดเห็น	ชมรม อุลามาอ์ (คน)	สำนักงาน คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	ปริญญา เอก (คน)	ร.ร. เอกชน สอนศาสนา อิสลาม(คน)	รวม (คน)	ร้อยละ
เห็นด้วย	4	5	3	12	24	88.99
ไม่เห็นด้วย	-	-	-	-	-	-
ไม่ตอบ	-	-	-	3	3	11.11
รวม	4	5	3	15	27	100

ตาราง 32 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าความแตกต่างระหว่างแนวคิดทั้งสองมีมาตั้งแต่อดีต มากที่สุด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 88.99 และ ไม่ตอบน้อยที่สุด จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 88.99%	ไม่เห็นด้วย 0.00%	ไม่ตอบ 11.11%
8	ชอ./03 ให้เหตุผลว่า “เพราะเป็นความแตกต่างระหว่างอะสุลินะสุกับอะสุลินะบิโคอะสุ” สนง./08 ให้เหตุผลว่า “ศัพท์มีมานานแล้วและคอลัฟเองก็มีมากกว่าพันปีแล้ว” ปอ./10 ให้ความคิดเห็นว่า “คำว่าคิดไม่ใช่เริ่มตั้งแต่มีอิสลาม เพราะอิสลามบริสุทธิแต่เริ่มตั้งแต่มีแนวคิดคอลัฟ” ปอ./11 ให้เหตุผลว่า“ความแตกต่างระหว่างแนวคิดทั้งสองมีมาหลังจากสามศตวรรษแรกของอิสลาม” ร.ร./17 ให้เหตุผลว่า “ความแตกต่างทางความคิดดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อเวลา 100 ปี หลังจากที่ท่านนบีเสียดชีวิต” ร.ร./23 ให้เหตุผลว่า “เศาะหาบะฮ์หรือมุคคละสมัยศัพท์ มีแนวทางที่ใกล้ชิดกับกูรอานและหะดีษ โดยไม่นำศาสตร์อื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากนัก แต่ยุคคอลัฟใช้ศาสตร์อื่น ๆ มากเกิน ไปจากที่เศาะหาบะฮ์และศัพท์ใช้กัน” ร.ร./24 ให้เหตุผลว่า “ความแตกต่างมีมาตั้งแต่อดีตกาล ในที่นี้เริ่มจากมีแนวคิดคอลัฟ แต่ทั้งสองฝ่ายต่างกันในด้านแนวคิด มิได้แตกต่างกันในด้านเป้าหมาย กล่าวคือ ทั้งสองมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาความบริสุทธิ์ของอัลลอฮ์จากสรรพสิ่ง”		

ตาราง 33 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดทั้งสองมี
จุดร่วมเหมือนกัน คือการให้ความบริสุทธิ์ต่ออัลลอฮฺจากการนำไปเปรียบเทียบให้
เสมอเหมือนกับสิ่งที่ถูกสร้าง

(คำถามที่ 9)

ความคิดเห็น	ชมรม อุลามาฮ์ (คน)	สำนักงาน คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	ปริญญา ร.ร. เอกชน เอก (คน)	สอนศาสนา อิสลาม(คน)	รวม (คน)	ร้อยละ
เห็นด้วย	4	5	3	12	24	88.89
ไม่เห็นด้วย	-	-	-	-	-	-
ไม่ตอบ	-	-	-	3	3	11.11
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 33 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า แนวคิดทั้งสองมีจุด
ร่วมเหมือนกัน คือการให้ความบริสุทธิ์ต่ออัลลอฮฺจากการนำไปเปรียบเทียบให้เสมอเหมือนสิ่งที่
ถูกสร้าง มากกว่า จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 รองลงมาไม่ตอบ จำนวน 3 คน คิดเป็น
ร้อยละ 11.11

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 88.89%	ไม่เห็นด้วย 0.00%	ไม่ตอบ 11.11%
9	ขอ. /03 ให้ความคิดเห็นว่า “อะฮ์ลุลฮันนะฮ์มีทัศนะว่าโองการต่าง ๆ (คิฟาต) นั้นมาจากอัลลอฮ์ การศรัทธาต่อโองการดังกล่าว เป็นสิ่งจำเป็น ไม่ใช่ความพยายามตามที่ปรากฏและอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงรู้อิ่งในความหมายของโองการดังกล่าว ในขณะที่มุญัสตีมะฮ์มีทัศนะว่า الآيات من عند الله والإيمان بها واجب والظاهر هو المراد ولله يدليق به ความว่า “โองการต่าง ๆ นั้นมาจากอัลลอฮ์ การศรัทธาต่อโองการดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็น โองการที่ปรากฏนั้นคือความหมาย และอัลลอฮ์ทรงมีมือที่เหมาะสมกับพระองค์” สนง. /05 ให้ความคิดเห็นว่า “จุดร่วมเหมือนกัน เพียงแต่วิธีการให้ความบริสุทธิ์เท่านั้นที่ต่างกัน” ปอ. /10 ให้ความคิดเห็นว่า “นี่คือจุดร่วมแต่แนวคิดคนละแนวกัน” ร.ร. /23 ให้ความคิดเห็นว่า “นั่นเป็นจุดร่วมของทั้งสองแนวคิด ถึงแม้ว่าแนวทางและวิธีการจะต่างกัน”		

ตาราง 34 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดต่างของแนวคิด ทั้งสอง คือ สะถัฟไม่มีการตีความ โองการและหะดีษเกี่ยวกับศิฟาต แต่คอถัฟมีการตีความอันเนื่องมาจากโองการและหะดีษเกี่ยวกับศิฟาตมีความหมายเป็นนัย (คำถามที่ 10)

ความคิดเห็น	ชมรม	สำนักงาน	ปริญญา	ร.ร. เอกชน	รวม (คน)	ร้อยละ
	อุลามาฮ์ ^๑ (คน)	คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	เอก (คน)	สอนศาสนา อิสลาม(คน)		
เห็นด้วย	4	4	1	10	19	70.37
ไม่เห็นด้วย	-	1	1	3	5	18.52
ไม่ตอบ	-	-	1	2	3	11.11
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 34 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า จุดต่างของแนวคิด ทั้งสองคือสะถัฟไม่มีการตีความ โองการและหะดีษเกี่ยวกับศิฟาต แต่คอถัฟมีการตีความ อันเนื่องมาจากมีความหมายเป็นนัย มากที่สุด จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 70.37 รองลงมาไม่เห็นด้วย จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 18.52 และ ไม่ตอบ น้อยที่สุด จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 70.37%	ไม่เห็นด้วย 18.52%	ไม่ตอบ 11.11%
10	ขอ. /01 ให้เหตุผลว่า “คำว่า ไม่มีการตีความ ในที่นี้หมายถึง การตีความอย่างละเอียด หรือเรียกว่า ตะอ้อวัดศัพท์สิทธิ์” ขอ. /03 ให้ความคิดเห็นว่า “ศัพท์จะมีการตะอ้อวัด(ตีความ)อิจมาลีย์ ส่วนคอลลัฟจะมีการตะอ้อวัดศัพท์สิทธิ์” สนง. /05 ให้ความคิดเห็นว่า “ศัพท์จะมอบความรู้ในความหมายของ โองการและหะดีษศิฟาดต่ออัลลอฮ์ ในขณะที่คอลลัฟพยายามให้ความหมายของ โองการและหะดีษโดยพิจารณาตามหลัก ภาษาอาหรับ” สนง. /08 ให้เหตุผลว่า “ศัพท์มอบความเข้าใจในโองการและหะดีษศิฟาดกับอัลลอฮ์ แต่ภายหลังจากการตะอ้อวัดอิจมาลีย์” ร.ร. /23 ให้เหตุผลว่า “ศัพท์มักจะใช้วิธีการไม่เข้าไปเจาะลึก แต่ว่าคอลลัฟมีการเจาะลึกในเรื่องนี้มากกว่าที่ศัพท์จะทำ”	ปอ. /11 ให้เหตุผลว่า “ศัพท์จะมีการตีความโองการและหะดีษ แต่ตีความให้เข้าใจความหมายของภาษาอาหรับที่แท้จริง” ร.ร. /17 ให้เหตุผลว่า “การตีความหะดีษของคอลลัฟเป็นสิ่งที่ไม่ชัดเจน” ร.ร. /26 ให้เหตุผลว่า “การตีความในเรื่องษาดและศิฟาดของอัลลอฮ์ไม่จำเป็น หากเป็นเรื่องอื่นนั้นได้”	ปอ. /10 ให้ความคิดเห็นว่า “ใช่ ในภาพรวมเป็นอย่างนั้น แต่ไม่ใช่ศัพท์ไม่ตะอ้อวัดทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะมีบางจุดที่สามารถตะอ้อวัดในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ถูกสร้างในเชิงความหมายเท่านั้น ไม่ใช่ตะอ้อวัดเกี่ยวกับขนาดของอัลลอฮ์เราจะกล่าวว่าคอลลัฟมีการตะอ้อวัด ศัพท์ไม่มีการตะอ้อวัดนั้นไม่ได้ แต่ตะอ้อวัดจะต้องถูกต้องตามความเป็นจริง ต้องมีหลักฐานจากกูรอานและหะดีษสำหรับสิ่งที่ไม่มีมาจากหลักฐาน เช่น al-Yad (มือ)อัลลอฮ์อยู่เหนือมือของท่านทั้งหลาย คำว่า al-Yad จะไปตะอ้อวัดไม่ได้ เพราะไม่มีเหตุอันควร ทำไมต้องตะอ้อวัด นี่คือปัญหา หมายความว่าเราปฏิเสธศิฟาดที่อัลลอฮ์ได้กล่าวไว้ ทำไมเราต้องปฏิเสธ แต่คอลลัฟไปปฏิเสธศิฟาด al-Yad ของอัลลอฮ์ นี่คือจุดผิด การตะอ้อวัดเรียกว่า การตะอ้อวัด(ปฏิเสธ)คุณลักษณะดังกล่าวว่าพระองค์ไม่มีศิฟาด al-Yad ทั้ง ๆ พระองค์ระบุในกูรอาน”

ตาราง 35 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างแนวคิดทั้งสองอันเนื่องมาจากอุทมาภัยเข้าใจด้วยทไองการและหะคิษต่างกัน (คำถามที่ 11)

ความคิดเห็น	ขมรม	สำนักงาน	ปริญญา	ร.ร. เอกชน	รวม (คน)	ร้อยละ
	อุทมาภัย ^๑ (คน)	คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	เอก (คน)	สอนศาสนา อิสลาม(คน)		
เห็นด้วย	3	3	3	10	19	70.37
ไม่เห็นด้วย	1	1	-	3	5	18.52
ไม่ตอบ	-	1	-	2	3	11.11
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 35 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า ความแตกต่างระหว่างแนวคิดทั้งสองอันเนื่องมาจากอุทมาภัยเข้าใจด้วยทไองการและหะคิษต่างกัน มากที่สุด จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 70.37 รองลงมาไม่เห็นด้วย จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 18.52 และไม่ตอบ น้อยที่สุด จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 70.37%	ไม่เห็นด้วย 18.52%	ไม่ตอบ 11.11%
11	ขอ./01 ให้ความคิดเห็นว่า “อันเนื่องมาจากอุลามาอ์มีความคิดเห็นแตกต่างกันในการเว้นวรรคของโองการ وما يعلم تأويله إلا الله والراسخون... ความว่า และไม่มีใครรู้การตีความมัน นอกจากอัลลอฮ์และบรรดาผู้เชี่ยวชาญ อุลามาอ์อีกกลุ่มที่หนึ่ง อ่านหุคุดที่ 56 ความว่า นอกจากอัลลอฮ์ หมายความว่า อัลลอฮ์เท่านั้นรู้การตีความ อุลามาอ์อีกกลุ่มหนึ่ง อ่านหุคุดที่ 56 ความว่า และ บรรดาผู้เชี่ยวชาญในความรู้ หมายความว่า บรรดาผู้เชี่ยวชาญสามารถรู้การตีความเช่นเดียวกัน จากจุดนี้ทำให้อุลามาอ์มีความคิดเห็นแตกต่างกัน เพราะฉะนั้น การตีความของคอดีฟตั้งอยู่บนพื้นฐานของอัลนักฎีย์(หลักฐานจากقرอ่าน) และด้านภาษาศาสตร์” สนง./05 ให้ความคิดเห็นว่า “ยังมีอีกหลายสาเหตุที่นำไปสู่ความแตกแยกระหว่างแนวคิดทั้งสอง” ปอ./10 ให้ความคิดเห็นว่า “นี่เป็นเพียงสาเหตุหนึ่งเท่านั้น แต่สาเหตุหลักนั้น ทักษะของคอดีฟใช้แนวคิดของปรัชญานามอาธิบาย ซึ่งสวนทางกับ อัลนัส (หลักฐาน) แต่ผมมิได้ปฏิเสธปรัชญาทั้งหมด”	ขอ./02 ให้ความคิดเห็นว่า “ความแตกต่างระหว่างแนวคิดทั้งสองนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการ เพราะแนวคิดสะถัฟนั้นจะมอบหมายความรู้ใน โองการและ หะดีษศิฟาดให้กับอัลลอฮ์ ส่วนแนวคิดคอดีฟนั้นจะเจาะจงความหมายใน โองการและ หะดีษศิฟาด” สนง./08 ให้เหตุผลว่า “สะถัฟและคอดีฟมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับอัลลอฮ์ทรงมีคุณลักษณะที่ไม่เหมือนกับสรรพสิ่ง แต่แตกต่างกันในเรื่องการให้ความหมายของ โองการและ หะดีษศิฟาด” ร.ร./16 ให้เหตุผลว่า “ไม่ใช่เข้าใจด้วยทและหะดีษต่างกัน แต่ที่แตกต่างกันนั้นอยู่ที่แนวการนำเสนอ” ร.ร./23 ให้เหตุผลว่า“สาเหตุมาจากได้รับอิทธิพลของวิชาปรัชญาและตรรกศาสตร์เข้าไปมากกว่า ไม่ใช่การเข้าใจด้วยทต่างกัน”	

คำถามที่	เห็นด้วย 70.37%	ไม่เห็นด้วย 18.52%	ไม่ตอบ 11.11%
11	ร.ร. /17 ให้เหตุผลว่า “คอลัฟใช้ความคิดเห็นจากสติปัญญานำหน้า กรอรานและหะคิช ในขณะที่สะลัฟมีความ คิดเห็นตรงกันข้าม” ร.ร. /20 ให้เหตุผลว่า “ตามกฏสุนนะตุลลอฮ์แล้ว มนุษย์จะมีความ คิดเห็นแตกต่างกัน” ร.ร. /24 ให้เหตุผลว่า “ศัวบทกรอรานและหะคิชมีเสนฮ์ในตัว ผู้ที่ อ่านย่อมนจะเข้าใจศัวบทที่แตกต่างกัน จึงตี ความหมายไม่เหมือนกัน แต่ทั้งสองแนวคิดที่ แตกต่างกันก็มาจากพื้นฐานความรู้ที่มี ไม่ใช่ ความรู้ลึกลับ”	ร.ร. /26 ให้เหตุผลว่า “การตีความในเรื่องขนาดและ ศิฟาตของอัลลอฮ์นั้น ไม่จำเป็น แต่ถ้าเป็นเรื่องฟิกฮ์ไม่เป็นไร”	

ตาราง 36 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างทางความคิด ระหว่างแนวคิดทั้งสองเป็นเรื่องปลื้มก้อยของศาสนา
(คำถามที่ 12)

ความคิดเห็น	ชมรม อุลามาอ์ (คน)	สำนักงาน คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	ปริญญา เอก (คน)	ร.ร. เอกชน สอนศาสนา อิสลาม(คน)	รวม (คน)	ร้อยละ
เห็นด้วย	3	3	-	4	10	37.04
ไม่เห็นด้วย	1	1	3	7	12	44.44
ไม่ตอบ	-	1	-	4	5	14.82
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 36 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน มีผู้ที่ไม่เห็นด้วย กับคำกล่าวที่ว่า ความแตกต่างทางความคิด ระหว่างแนวคิดทั้งสองเป็นเรื่องปลื้มก้อยของศาสนา มากที่สุด จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 44.44 รองลงมาเห็นด้วย จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 37.04 และ ไม่ตอบ น้อยที่สุด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 14.82

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 37.04%	ไม่เห็นด้วย 44.44%	ไม่ตอบ 14.82%
12	ขอ. /01 ให้เหตุผลว่า “ความแตกต่างระหว่างแนวคิดสะลัฟและคอสลัฟเป็นความแตกต่างในแง่วิชาการ ซึ่งภาษาอาหรับเรียกว่า บะฮฺนูอิลมียฺ ซึ่งเป็นเรื่องปลีกย่อยของหลักศรัทธา” ตงง. /08 ให้เหตุผลว่า “ความแตกต่างระหว่างแนวคิดทั้งสองไม่เป็นปัญหา แต่ที่เป็นปัญหาคือแนวคิดที่นอกเหนือไปจากสองแนวคิดนี้” ร.ร. /16 ให้เหตุผลว่า “ทั้งสองแนวคิดศรัทธาต่ออัลลอฮฺองค์เดียวกัน ซึ่งเป็นเรื่องหลัก แต่ที่แตกต่างกันอยู่ที่การนำเสนอ ซึ่งถือเป็นเรื่องปลีกย่อยของหลักอะกีดะฮฺ” ร.ร. /23 ให้เหตุผลว่า “ทุกฝ่ายเห็นตรงกันในหลักใหญ่ ๆ มากมาย ที่ขัดแย้งกันในส่วนที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น”	ขอ. /03 ให้เหตุผลว่า “หลักอะกีดะฮฺมีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น คือ อะกีดะฮฺของอะฮฺลิสุนนะฮฺ ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด (คือคัลลลลอฮฺอะลยฮิวะสัลลัม) ได้กล่าวไว้ว่า وهو ما انا عليه واصحابي ความว่า “และมันเป็นสิ่งที่มาจากฉันและเศาะหาบะฮฺ” ตงง. /09 ให้เหตุผลว่า “เรื่องนี้เป็นเรื่องหลัก มิใช่เป็นเรื่องปลีกย่อย ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องอันตรายมาก ๆ” ปอ. /10 ให้เหตุผลว่า “เรื่องศิฟาตของอัลลอฮฺเป็นเรื่องหลัก มิใช่เป็นเรื่องปลีกย่อย” ปอ. /11 ให้เหตุผลว่า “ความแตกต่างดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของหลักศรัทธา” ร.ร. /14 ให้เหตุผลว่า “เรื่องนี้เป็นเรื่องหลัก มิใช่เป็นเรื่องปลีกย่อยเหมือนกับวิชาฟิกฮฺ” ร.ร. /17 ให้เหตุผลว่า “อะกีดะฮฺเป็นรากฐานของศาสนา”	ตงง. /05 ให้เหตุผลว่า “เป็นการยากที่จะอธิบาย แต่ทั้งสองแนวคิดพยายามจะให้ความบริสุทธิ์ต่ออัลลอฮฺจากคุณลักษณะค็อยของสรรพสิ่ง”

คำถามที่	เห็นด้วย 37.04%	ไม่เห็นด้วย 44.44%	ไม่ตอบ 14.82%
12		ร.ร. /20 ให้เหตุผลว่า “ความแตกต่างทางความคิดในด้านอะกิ คะฮะจะไม่ถือว่าเป็นเรื่องปลีกย่อย” ร.ร. /23 ให้เหตุผลว่า “เรื่องของการศึกษาไม่ใช่เรื่องปลีกย่อย แต่เป็นเรื่องหลักของศาสนา ซึ่งจำเป็นที่ มุสลิมต้องศึกษาให้เข้าใจกับแนวคิดทั้ง สอง” ร.ร. /25 ให้เหตุผลว่า “เรื่องนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องปลีกย่อย เพราะ เป็นเรื่องการยึดมั่น” ร.ร. /26 ให้เหตุผลว่า “เป็นเรื่องอะกิคะฮะ ฉะนั้น อะกิคะฮะที่ ถูกต้องนั้น มาจากเราะฮูลและเศาะหา บะฮ์”	

ตาราง 37 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างทางความคิดระหว่างอุลามาย์ต่าง ๆ ของโลกอิสลาม นำไปสู่ความแตกต่างทางความคิดระหว่างอุลามาย์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (คำถามที่ 13)

ความคิดเห็น	ชมรม	สำนักงาน	ปริญญา	ร.ร. เอกชน	รวม (คน)	ร้อยละ
	อุลามาย์ฯ (คน)	คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	เอก (คน)	สอนศาสนา อิสลาม(คน)		
เห็นด้วย	3	4	3	12	22	81.48
ไม่เห็นด้วย	1	1	-	1	3	11.11
ไม่ตอบ	-	-	-	2	2	7.41
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 37 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำถามที่ว่า ความแตกต่างทางความคิดระหว่างอุลามาย์ต่าง ๆ ของโลกอิสลาม นำไปสู่ความแตกต่างทางความคิดระหว่างอุลามาย์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มากที่สุด จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 81.48 รองลงมาไม่เห็นด้วย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11 และไม่ตอบ น้อยที่สุด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.41

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 81.48%	ไม่เห็นด้วย 11.11%	ไม่ตอบ 7.41%
13	ขอ. /03 ให้เหตุผลว่า “อิหม่ามอนุลหะสัน อัลอัชชะรีฟ ผู้นำอะฮ์ลิซุนนะฮ์และสำนักคิกอะฮาอะเราะฮ์มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมาก กับทัศนะของอิบนุนุฎัยมียะฮ์” ตง. /08 ให้เหตุผลว่า “อุลามาย์มี 2 ประเภท คือ อุลามาย์ที่ดีและอุลามาย์ที่ร้าย” ตง. /09 ให้เหตุผลว่า “เบื้องหลังของอุลามาย์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะระดับโลก ประเทศหรือจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับความรู้มาจากแหล่งที่หลากหลาย” ร.ร. /17 ให้เหตุผลว่า “การศึกษาที่แตกต่างกัน” ร.ร. /23 ให้เหตุผลว่า “ต่างฝ่ายต่างศึกษาเฉพาะตนเอง โดยไม่ศึกษาอิสลามและมุสลิมโดยภาพรวมก่อน” ร.ร. /24 ให้เหตุผลว่า “อุลามาย์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นผู้ตามตำราที่ได้เรียนมา จึงยึดติดกับความรู้ที่ตนไม่ได้ศึกษา”	ร.ร.26 ให้เหตุผลว่า “ความแตกต่างหรือความขัดแย้งนั้น 3 ประเด็น 1. ไม่รู้ 2. ถือพรรคพวก 3. ตามอารมณ์”	

ตาราง 38 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับ อุทามาอีใน จังหวัดชายแดนภาคใต้บางท่าน ยอมรับในความแตกต่างทางความคิด บางท่านไม่ ยอมรับในความแตกต่างทางความคิด

(คำถามที่ 14)

ความคิดเห็น	ชมรม	สำนักงาน	ปริญญา	ร.ร. เอกชน	รวม (คน)	ร้อยละ
	อุทามาอี ^๑ (คน)	คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	เอก (คน)	สอนศาสนา อิสลาม(คน)		
เห็นด้วย	3	4	3	10	20	74.07
ไม่เห็นด้วย	1	1	-	3	5	18.52
ไม่ตอบ	-	-	-	2	2	7.41
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 38 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าอุทามาอี ในจังหวัดชายแดนภาคใต้บางท่าน ยอมรับในความแตกต่างทางความคิด บางท่านไม่ยอมรับใน ความแตกต่างทางความคิด มากที่สุด จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 74.07 รองลงมาไม่เห็นด้วย จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 18.52 และ ไม่ตอบ น้อยที่สุด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.41

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 74.07%	ไม่เห็นด้วย 18.52%	ไม่ตอบ 7.41%
14	สนง. /08 ให้เหตุผลว่า “อุทามาอีมี 2 ประเภท คือดีและชั่ว” สนง. /09 ให้เหตุผลว่า “อุทามาอีมีเบื้องหลังการศึกษาไม่เหมือนกัน” ร.ร. /23 ให้เหตุผลว่า “เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเช่นนั้นจริงๆ การสอนให้มีการยอมรับความแตกต่างยังมีสอนกันน้อยมาก”	ขอ. /03 ให้ความคิดเห็นว่า “อะ กิคะ ฮุนั้นมีเพียงหนึ่งเท่านั้น คือกัถยาณ ชนมุ สติมยุคก่อน และ สำนักคิดอะซาอิเราะฮุ” ร.ร. /24 ให้เหตุผลว่า “การยอมรับความแตกต่างทางความคิดเป็นสิ่งที่อุทามาอีไม่ยอมรับความคิด จึงเป็นบ่อเกิดของความขัดแย้งทางใจ” ร.ร. /26 ให้เหตุผลว่า “ไม่ยอมรับความจริง กัถ้วมวลชนมากกว่ากัถ้ว อัลดอฮุ”	

ตาราง 39 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับอุลาม่าห์ซึ่งสอนประชาชนเฉพาะแนวคิดใดแนวคิดหนึ่ง จะทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ไม่ดี และไม่ยอมรับอีกแนวคิดหนึ่ง หากบุคคลดังกล่าวได้รับความรู้จากอีกแนวหนึ่งอย่างผิวเผิน

(คำถามที่ 15)

ความคิดเห็น	ชมรม อุลาม่าห์ ^๑ (คน)	สำนักงาน คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	ปริญญา เอก (คน)	ร.ร. เอกชน สอนศาสนา อิสลาม(คน)	รวม (คน)	ร้อยละ
เห็นด้วย	4	3	3	12	22	81.48
ไม่เห็นด้วย	-	2	-	1	3	11.11
ไม่ตอบ	-	-	-	2	2	7.41
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 39 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าอุลาม่าห์ซึ่งสอนประชาชนเฉพาะแนวคิดใดแนวคิดหนึ่ง จะทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ไม่ดี และไม่ยอมรับอีกแนวคิดหนึ่งหากบุคคลดังกล่าวได้รับความรู้จากอีกแนวหนึ่งอย่างผิวเผิน มากที่สุดจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 81.48 รองลงมาไม่เห็นด้วย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11 และไม่ตอบ น้อยที่สุด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.41

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 81.48%	ไม่เห็น ด้วย 11.11%	ไม่ตอบ 7.41%
15	ขอ. /03 ให้ความคิดเห็นว่า “ถึงแม้สอนประชาชนเฉพาะแนวคิดเดียว แต่จะต้องใจกว้าง ในขณะที่ ผู้นำนักคิดจะสุขาภิบาลนั้นใจแคบ เพราะหากแนวคิดใดไม่ตรงกับสำนักคิด ของเขา จะถูกกล่าวหาว่า แนวคิดนั้นผิดและบิดอะฮ์ ถึงแม้จะเป็นอุลามาย์ ระดับชั้นนำของโลกก็ตาม” สนง. /05 ให้เหตุผลว่า “เพราะจะนำประชาชาติอิสลามไปสู่คำกล่าวที่ว่า <i>الناس اعداء ما جهلوا</i> ความว่า มนุษย์จะต่อต้านกับสิ่งที่เขาไม่รู้ แต่เป็นที่น่าเสียดายสำหรับผู้ สอนประชาชนหลายแนวคิดบางคนในบ้านเรา เพราะบางครั้งผู้สอนตั้ง กล่าวโจมตีแนวคิดที่ต่างจากคนยึดมั่น แนวคิดนี้แหละมันจะนำความ หายนะสู่ประชาชาติอิสลาม เพราะหากย้อนกลับไปพิจารณาในหนังสือ ของบรรดาอุลามาย์สะลัฟและคอลลัฟสมัยก่อน จะพบว่าบุคคลเหล่านี้จะนำ แนวคิดทั้งสองมาเสนอ โดยมีได้โจมตีและกล่าวหาซึ่งกันและกัน” สนง. /08 ให้เหตุผลว่า “แนวคิดที่สังคมยอมรับเราก็ยอมรับ แต่แนวคิดที่สังคมมุสลิมไม่ยอมรับ เราก็ไม่ยอมรับ” ปอ. /10 ให้เหตุผลว่า “เป็นเรื่องธรรมดา เพราะมันเป็นสุนนะฮ์คุดลฮ์(กฎซึ่งยึดถือได้วางไว้ ให้สอดคล้องกันระหว่างเหตุและผล) และ ไม่ใช่เรื่องนี้อย่างเดียวเท่านั้น		

คำถามที่	เห็นด้วย 81.48%	ไม่เห็น ด้วย 11.11%	ไม่ตอบ 7.41%
15	ร.ร. /14 ให้เหตุผลว่า “การเรียนแนวคิดเดียว ทำให้ไม่รู้อีกแนวคิดหนึ่ง” ร.ร. /15 ให้เหตุผลว่า “ประชาชนผู้รับการศึกษา นั้น มีหลายระดับ ดังนั้นวิธีสอนจะต้องให้สอดคล้องกับระดับและจะต้องมีจิตวิทยาในการสอนด้วย” ร.ร. /17 ให้เหตุผลว่า “ผลประโยชน์ที่ต่างกัน” ร.ร. /20 ให้เหตุผลว่า “ดูตามอัสลามจำเป็นจะต้องอธิบายทั้งสองแนวคิด หลังจากนั้นจึงสามารถถามว่าแนวคิดใดดีกว่า” ร.ร. /23 ให้เหตุผลว่า “นอกจากสอนอย่างผิวเผินแล้ว ยังมีการสอนให้ต่อต้านด้วย ทำให้มุสลิมนั้นแตกแยกกัน”		

ตาราง 40 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการไม่ยอมรับความแตกต่างทางความคิดระหว่างแนวคิดทั้งสองของอุลามาร์และวิภาณซึ่งกันและกัน เป็นสาเหตุสำคัญสู่ความแตกแยกในการอยู่ร่วมกันในสังคม (คำถามที่ 16)

ความคิดเห็น	ชมรม อุลามาร์ ^๑ (คน)	สำนักงาน คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	ปริญญา ร.ร. เอกชน เอก (คน)	สอนศาสนา อิสลาม(คน)	รวม (คน)	ร้อยละ
เห็นด้วย	4	3	3	13	23	85.18
ไม่เห็นด้วย	-	2	-	-	2	7.41
ไม่ตอบ	-	-	-	2	2	7.41
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 40 พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า การไม่ยอมรับความแตกต่างทางความคิดระหว่างแนวคิดทั้งสองของอุลามาร์และวิภาณซึ่งกันและกัน เป็นสาเหตุสำคัญสู่ความแตกแยกในการอยู่ร่วมกันในสังคม มากที่สุดจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 85.18 รองลงมาไม่เห็นด้วย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.41 เท่ากับผู้ที่ไม่ตอบ

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 85.18%	ไม่เห็นด้วย 7.41%	ไม่ตอบ 7.41%
16	ขอ. /01 ให้ความคิดเห็นว่า “ถ้ามีการกล่าวหาผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างว่า ศาสนา ทำการบิดอะฮฺ หรือผู้สอนต้องการสร้างกลุ่มที่มาสนับสนุนตนเอง แน่แน่นอนจะนำสู่ความแตกแยกอย่างแน่นอน” ขอ. /03 ให้เหตุผลว่า “จะ ไม่มีการวิพากษ์กันระหว่างอะฮฺลิสunnะฮฺซึ่งเป็นแนวคิดที่ถูกต้องกับสำนักคิดอะฮฺบียะฮฺ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ผิด” ร.ร. /14 ให้เหตุผลว่า “ไม่ทำให้เกิดความสามัคคี” ร.ร.16 ให้เหตุผลว่า “ท่านบิรฺฮัมมัด(คือลัทธิลอบอะฮฺลิวะฮฺลัฎ) ได้กล่าวว่า من دعا الى عصبية فليس مني ความว่า ผู้ใดเรียกร้องมนุษยู่ความเป็นพรรคพวก(เพื่อแตกแยก) เขาผู้นั้นมิใช่พวกฉัน” ร.ร. /17 ให้เหตุผลว่า “ตราบไคไม่กลับ ไปสู่กูรฮาน หะดีษและความคิดของเศาะหาบะฮฺ” ร.ร. /20 ให้เหตุผลว่า “อุลามาอฺอิสลามจะต้องไม่คือร้อนอย่างเค็ดขาดในการยอมรับความจริง” ร.ร. /23 ให้เหตุผลว่า “ผู้ที่เรียนมาจากอุลามาอฺเท่านั้น จะยึดถือแบบอย่างและใช้วิธีเกี่ยวกับที่ตนเองเรียนมาจึงทำให้แตกแยกกัน” ร.ร. /24 ให้เหตุผลว่า “คั้นเหตุของการแตกแยกมาจากการไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน และชอบใช้ความรุนแรง การห้าหั้นในฝ่ายตรงข้าม ตราบไคที่อุลามาอฺไม่ยอมแสวงหาจุดร่วมสงวนจุดต่าง ความแตกแยกไม่สิ้นสุด”		

ตาราง 41 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการยอมรับความแตกต่างทางความคิดระหว่างอุทามาธและแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง เป็นสาเหตุสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม (คำถามที่ 17)

ความคิดเห็น	ชมรม อุทามาธฯ (คน)	สำนักงาน คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	ปริญญา เอก (คน)	ร.ร. เอกชน สอนศาสนา อิสลาม(คน)	รวม (คน)	ร้อยละ
เห็นด้วย	3	5	3	12	23	85.19
ไม่เห็นด้วย	1	-	-	2	3	11.11
ไม่ตอบ	-	-	-	1	1	3.70
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 41 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า การยอมรับความแตกต่างทางความคิดระหว่างอุทามาธและแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง เป็นสาเหตุสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม มากที่สุด จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 85.19 รองลงมาไม่เห็นด้วย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11 และผู้ที่ไม่ตอบน้อยที่สุด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.70

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 85.19%	ไม่เห็นด้วย 11.11%	ไม่ ตอบ 3.70%
17	ขอ./01 ให้ความคิดเห็นว่า “ในแง่ทฤษฎีนั้น น่าจะเป็นไปได้ แต่ในแง่ปฏิบัตินั้นยังเป็นเรื่องยาก หากยังคงถือว่าตนเอง กลุ่มตัวเองเท่านั้นมีความคิดเห็นถูกต้อง” ขอ./02 ให้ความคิดเห็นว่า “อุลามาอ์ปัจจุบันบางท่านอ้างว่า สะลัฟเท่านั้นเป็นอะฮฺลิสุนนะฮฺ ซึ่งเป็นความจริงทั้งแนวคิดสะลัฟและค่อลัฟเป็นอะฮฺลิสุนนะฮฺทั้งสิ้น” ตงง./09 ให้เหตุผลว่า “เป็นสิ่งที่ศาสนาอิสลามต้องการ” ปอ./10 ให้ความคิดเห็นว่า “หากต้องการจะอยู่ร่วมกันด้วยความสงบในสังคมนั้นเป็นไปได้ แต่หากถือว่ามันเป็นความรับผิดชอบ เราจำเป็นจะต้องอธิบายในสิ่งที่ถูกต้อง” ปอ./11 ให้ความคิดเห็นว่า “นี่เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้มีหลายส่วนอีก ถ้าต้องการให้อยู่ร่วมกันในสังคมโดยดี” ร.ร./14 ให้ความคิดเห็นว่า “สำหรับผู้รู้จะไม่มีปัญหา แต่จะมีปัญหาสำหรับผู้ไม่มีความรู้” ร.ร./17 ให้ความคิดเห็นว่า “เราคำเนินไปในทางที่เห็นด้วยและละทิ้งในสิ่งที่เราไม่เห็นด้วย” ร.ร./20 ให้เหตุผลว่า “การยอมรับดังกล่าว สามารถปรับความคิดของแต่ละฝ่ายให้ถูกต้องได้” ร.ร./23 ให้เหตุผลว่า “ทุกคนได้ให้เหตุผลว่า ย่อมมีความแตกต่างกัน ไม่มีใครจะคิดเหมือนกัน แม้กระทั่งพี่น้อง และวิธีนี้ ทำให้ชนรุ่นสะลัฟอยู่ร่วมกันในสังคมได้” ร.ร./24 ให้เหตุผลว่า “สังคมประกอบด้วยบุคคลหลายคนหลายความคิด การที่จะให้สังคมอยู่ร่วมกันให้สงบสุขได้ ก็ต้องใช้หลักการยอมรับความแตกต่างทางความคิดถึงแม้จะไม่ยอมปฏิบัติตามแนวคิดของฝ่ายหนึ่งก็ตาม”	ขอ./03 ให้เหตุผลว่า “เพราะไม่สามารถยอมรับอะกีละฮฺของมูญสลิมาฮฺได้” ร.ร./26 ให้เหตุผลว่า “เรื่องปากท้องไม่ได้เพื่อศาสนา”	

ตาราง 42 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างทางความคิดนี้จะอยู่คู่สังคม จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดไปเพราะอุทามารค์ต่าง ๆ ของโลก มีความคิดเห็นแตกต่างตั้งแต่อดีต

(คำถามที่ 18)

ความคิดเห็น	ชมรม	สำนักงาน	ปริญญา	ร.ร. เอกชน	รวม (คน)	ร้อยละ
	อุทามารค์ฯ (คน)	คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	เอก (คน)	สอนศาสนา อิสลาม(คน)		
เห็นด้วย	4	3	2	10	19	70.37
ไม่เห็นด้วย	-	2	1	3	6	22.22
ไม่ตอบ	-	-	-	2	2	7.41
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 42 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าความแตกต่างทางความคิดนี้จะอยู่คู่สังคม จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดไปเพราะอุทามารค์ต่าง ๆ ของโลก มีความคิดเห็นแตกต่างตั้งแต่อดีต มากที่สุด จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 70.37 รองลงมาไม่เห็นด้วย จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22 และผู้ที่ไม่ตอบน้อยที่สุด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.41

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 70.37%	ไม่เห็นด้วย 22.22%	ไม่ตอบ 7.41%
18	ขอ./01 ให้เหตุผลว่า “اختلاف امتي رحمة” ความว่า ความแตกต่างทางความคิดระหว่างประชาชาติของฉัน เป็นความเมตตาของอัลลอฮ์ แต่ทุกคนจะต้องรู้จักใช้ความแตกต่างด้วย” ขอ./03 ให้เหตุผลว่า “อะฮฺลิศุนนะฮฺ จะต้องมีความคิดเห็นที่แตกต่างจากนุญญะตีมะฮฺตลอดไปอย่างแน่นอน” สนง./05 ให้ความคิดเห็นว่า “โดยหลักการแล้ว เห็นด้วย แต่มิใช่หมายความว่าเราถว้หาอุลามาฮ์ของโลกอิสลามสมัยก่อนว่าผิด ในขณะที่คำถามเกี่ยวกับความแตกแยกในสังคมนั้นเป็นสาเหตุหลักที่สมควรจะศึกษา แต่ข้อควรระวังคือ เมื่อมีบุคคลใดศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างทางความคิด บุคคลดังกล่าวกลับไม่เข้าใจและยอมรับในเรื่องความแตกต่างทางความคิด” สนง./08 ให้เหตุผลว่า “ประชาชาติของท่านบีมุฮัมมัด(ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม) จะแตกออกเป็น 73 พวกด้วยกัน” ร.ร./14 ให้เหตุผลว่า “ต้องหลังจากประชาชนมีความรู้มากและผ่านประสบการณ์อย่างมากมาย”	สนง./09 ให้เหตุผลว่า “อิสลามนั้น มีแนวทางที่ถูกต้องอันเดียวเท่านั้น” ปอ./11 ให้เหตุผลว่า “หากอุลามาฮ์ภาคใต้ได้ศึกษาตามระบบการศึกษาที่ถูกต้อง ก็จะทำให้ความแตกต่างทางความคิดหมดไป” ร.ร./23 ให้เหตุผลว่า “ความแตกต่างนี้สามารถแก้ไขได้ หากทั้งสองฝ่ายเห็นแก่ประโยชน์ของสังคมและไม่เห็นแก่พรรคพวกของตนเอง ซึ่งตัวอย่างที่เกิดขึ้นมาแล้วในโลกอาหรับ มีมากมายบ่งบอกให้เห็นว่า ความแตกแยกอันนี้ได้หายไปเมื่อใช้สติปัญญาแก้ไขมันอย่างสุดความสามารถ”	

คำถามที่	เห็นด้วย 70.37%	ไม่เห็นด้วย 22.22%	ไม่ตอบ 7.41%
18	ร.ร. /17 ให้เหตุผลว่า “สิ่งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องย่อมไม่มีวันสิ้นสุด” ร.ร. /24 ให้เหตุผลว่า “อุลามาร์ในภาคใต้ เป็นอุลามาร์ที่เอาความรู้อุลามาร์คนก่อน ๆ และเป็นผู้ลอกแบบทุกอย่าง ทั้งความคิดและความเข้าใจ ดังนั้นความแตกต่างทางความคิดจะอยู่คู่สังคมตลอดไป”	ร.ร. /26 ให้เหตุผลว่า “สมัยเราจะพูด ไม่มีความคิดเห็นที่แตกต่างในอิสลาม นอกจากสมัยอุลามาร์เท่านั้น ศาสนาตั้งให้ตาม ไม่ใช่ให้ทำอุตริกรรม”	

ตาราง 43 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างแต่
ไม่แตกแยกในเรื่องดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาค
ใต้

(คำถามที่ 19)

ความคิดเห็น	ชมรม	สำนักงาน	ปริญญา	ร.ร. เอกชน	รวม (คน)	ร้อยละ
	อุลามาฮ์ (คน)	คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	เอก (คน)	สอนศาสนา อิสลาม(คน)		
เห็นด้วย	3	5	3	12	23	85.18
ไม่เห็นด้วย	1	-	-	1	2	7.41
ไม่ตอบ	-	-	-	2	2	7.41
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 43 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำถามที่ว่าความ
แตกต่างแต่ไม่แตกแยกในเรื่องดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้
มากที่สุด จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 85.18 รองลงมาไม่เห็นด้วย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ
7.41 เท่ากับผู้ที่ไม่ตอบ

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 85.18%	ไม่เห็นด้วย 7.41%	ไม่ตอบ 7.41%
19	ขอ./01 ให้ความคิดเห็นว่า “ความแตกต่างแต่ไม่แตกแยกดังกล่าว สามารถเกิดขึ้นได้นั้น ภายใต้เงื่อนไขของสังคมที่มีวิชาการด้านศาสนาสูง” สนง./05 ให้ความคิดเห็นว่า “ตราบโคที่อุลามาฮ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่างให้เกิดริศซึ่งกันและกัน ไม่กล่าวหาและโจมตีซึ่งกันและกัน” สนง./08 ให้ความคิดเห็นว่า “มุสลิมเป็นพี่น้องกัน” สนง./09 ให้เหตุผลว่า “เมื่อมุสลิมเข้าใจอย่างถูกต้อง ก็จะเกิดสิ่งนั้นอย่างแน่นอน” ร.ร./15 ให้เหตุผลว่า “ต้องขึ้นอยู่กับผู้สอนเป็นหลัก” ร.ร./23 ให้เหตุผลว่า “มุสลิมไทยในภาคใต้ มีความอ่อนโยนสูง รักความสงบและประนีประนอม หากว่ามีคนกลางที่มีความสามารถเป็นที่ไว้วางใจทั้งสองฝ่าย และทุกคนเห็นความสำคัญของสังคมส่วนใหญ่ เหตุการณ์ดังกล่าวก็เกิดขึ้นได้(อินชาอัลลอฮ์)” ร.ร./24 ให้เหตุผลว่า “เพราะหลักสูตรการศึกษาในปัจจุบันและอนาคต จะทำให้มุสลิมรุ่นหลังมีความคิดที่กว้างกว่าและเป็นบทเรียนเกี่ยวกับการแตกแยกยอมทำให้มุสลิมรุ่นหลังพัฒนาขึ้นอีกระดับหนึ่ง”	ขอ./03 ให้เหตุผลว่า “ทัศนะของมุญ์สลิมะฮ์นั้นผิด” ร.ร./26 ให้เหตุผลว่า “ถือพวกและตามอารมณ์พร้อมกับไม่รู้จริง”	

ตาราง 44 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกแยกใน การอยู่ร่วมในสังคม อันเนื่องมาจากสาเหตุดังกล่าวยังมีแนวทางแก้ไข (คำถามที่ 20)

ความคิดเห็น	ชมรม อุทมาฮ์ (คน)	สำนักงาน คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	ปริญญา เอก (คน)	ร.ร. เอกชน สอนศาสนา อิสลาม(คน)	รวม (คน)	ร้อยละ
เห็นด้วย	4	4	3	13	24	88.89
ไม่เห็นด้วย	-	-	-	-	-	-
ไม่ตอบ	-	1	-	2	3	11.11
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 44 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าความแตกแยกในสังคม อันเนื่องมาจากสาเหตุดังกล่าวยังมีแนวทางแก้ไข มากที่สุด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 รองลงมาไม่ตอบ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11 และไม่มีผู้ที่ไม่เห็นด้วยเลย

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 88.89%	ไม่เห็นด้วย 0.00%	ไม่ตอบ 11.11%
20	สนง. /05 ให้ความคิดเห็นว่า “ขึ้นอยู่กับความฉลาดและมีวิทย์ปัญญาของอุลามาร์ในการแก้ปัญหาความแตกแยกในสังคม และอุลามาร์จะต้องไม่โจมตีอุลามาร์ซึ่งมีแนวคิดต่างไปจากตน” สนง. /09 ให้ความคิดเห็นว่า “เมื่อมุสลิมเข้าใจกันและมีความเป็นพี่น้องกัน มีความรู้และความศรัทธาที่ดี ก็จะสามารถเกิดแนวทางที่ดีได้” ปอ. /10 ให้เหตุผลว่า “มุสลิมเป็นพี่น้องกัน เราจะต้องไม่หมกมุ่นกังวลใจในความพยายามที่จะปรับปรุงสังคมและเผยแผ่ศาสนา” ร.ร. /13 ให้เหตุผลว่า “หากผู้หนึ่งมีความรู้มากก็จะสามารถแยกแยะระหว่างถูกและผิดได้” ร.ร. /17 ให้เหตุผลว่า “ทุกคนนั้นมีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์และวันสิ้นโลก” ร.ร. /23 ให้ความคิดเห็นว่า “คนมากมายยังเห็นประโยชน์ของศาสนา เห็นความสำคัญของคนส่วนร่วม เพียงแต่มีตัวแปรบางประการเท่านั้นขวางกั้นอยู่ หากตัวแปรนี้หายไป ทุกอย่างจะราบรื่น” ร.ร. /24 ให้เหตุผลว่า “ทุกอย่างมีต้นตอและสาเหตุ เมื่อสังคมต่างค้นหาต้นตอของปัญหา ปัญหาย่อมคลี่คลาย” ร.ร. /26 ให้เหตุผลว่า “กูรออันยังไม่ถูกริบ หะดีษยังมีอยู่ และประวัติศาสตร์ศาหะบะฮ์ยังมีอยู่”		สนง. /08 ให้เหตุผลว่า “ทุกสิ่งขึ้นอยู่กับความประสงค์ของอัลลอฮ์ โดยเราไม่สามารถรู้ได้”

ตาราง 45 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาเดสคที่ศึกษาในสมัยอดีตซึ่งนับว่ามีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาความแตกแยก

(คำถามที่ 21)

ความคิดเห็น	ชมรม อุลามาอ์ฮ์ (คน)	สำนักงาน คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	ปริญญา เอก (คน)	ร.ร. เอกชน สอนศาสนา อิสลาม(คน)	รวม (คน)	ร้อยละ
เห็นด้วย	4	3	3	13	23	85.19
ไม่เห็นด้วย	-	-	-	-	-	-
ไม่ตอบ	-	2	-	2	4	14.81
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 45 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า การปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาเดสคในสมัยอดีตซึ่งนับว่ามีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาความแตกแยก มากที่สุด จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 85.19 รองลงมาไม่ตอบ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 14.81 และ ไม่มีผู้ที่ไม่เห็นด้วยเลย

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 85.19%	ไม่เห็นด้วย 0.00%	ไม่ตอบ 14.81%
21	ขอ./01 ให้ความคิดเห็นว่า “การเรียนการสอนวิชาเตาฮีตนั้น ขึ้นอยู่กับการรู้จักใช้ของมนุษย์ ซึ่งเปรียบเสมือนกับน้ำในบ่อ เราสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายประการอยู่กับผู้ใช้ว่าจะใช้ทำอะไร เมื่อไร และในภาวะสถานการณ์เช่นไร ดังนั้นหลักสูตรการเรียนการสอนจะต้องให้ทันกับเหตุการณ์ด้วยเช่นกัน” ขอ./02 ให้ความคิดเห็นว่า “ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้สอน ซึ่งเข้าใจปัญหาสถานการณ์และสภาพแวดล้อมของสังคมยุคนั้น ๆ” สนง./05 ให้เหตุผลว่า “หากเราอ่านหนังสือวิชาเอกภาพ ซึ่งเขียนโดยอุลามาอ์คอดีฟสมัยก่อนนั้น อุลามาอ์จะระมัดระวังอย่างมาก กล่าวจะเกิดปัญหาความเข้าใจผิด เพราะตามปกติแล้วก่อนที่อุลามาอ์จะกล่าวถึงวิชาเอกภาพตามแนวคิดคอดีฟ เขาจะกล่าวถึงตามแนวคิดสะถัฟโดยสรุปของคนยุคก่อนไว้ก่อน” ร.ร./13 ให้ความคิดเห็นว่า “การปรับปรุงเป็นสิ่งที่ดี แต่วิธีการจะต้องดีด้วย” ร.ร./14 ให้ความคิดเห็นว่า “ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดทั้งสอง โดยไม่นำไปสู่ความขัดแย้ง แต่เพื่อหาจุดรวม” ร.ร./16 ให้ความคิดเห็นว่า “การเรียนการสอนวิชาเตาฮีต เริ่มแรกควรสอนตามแนวคอดีฟ เพราะได้วางระบบการคิดไว้อย่างดีและง่ายสำหรับเด็ก หลังจากนั้นเมื่อโตขึ้นมีพื้นฐานความรู้ด้านศาสนาในสาขาวิชาอื่น ๆ เป็นพื้นฐานแล้วให้เรียนวิชา		

คำถามที่	เห็นด้วย 85.19%	ไม่เห็นด้วย 0.00%	ไม่ตอบ 14.81%
21	เดาฮีดแนวสะถัฟที่รับมาจากกรอรานและหะดีษ สำหรับ การเรียนการสอนวิชาเดาฮีด ในยุคต่อไปต้องเน้นเป้ำ หมายที่แท้จริงของการเรียนวิชาเดาฮีด เพื่อสร้างให้ ประชาชาติมุสลิมมีหลักศรัทธาที่มั่นคงสู่การปฏิบัติที่ดี และมีคุณธรรม ไม่ใช่สอนให้ท่องจำอย่างเดียวโดยลื มเป้ำหมายหลักของการเรียนวิชาเดาฮีด” ร.ร. /20 ให้เหตุผลว่า “การสอนวิชาเดาฮีดในสมัยก่อนนั้น ผู้สอนจะสอน เพียงแนวคิดเดียว ดังนั้นจึงไม่เคยได้ยึนอีกแนวคิดหนึ่ง จึงทำให้เกิดความแตกแยก” ร.ร. /22 ให้ความคิดเห็นว่า “การปรับปรุงหลักสูตรให้ดีกว่าเดิม เพื่อเข้าใจในวิชา เดาฮีดมาก และรู้ตรงกัน ยึดมั่นตรงกันก็จะทำให้ไม่เกิด ปัญหาความแตกแยก ร.ร. /23 ให้เหตุผลว่า “การสอนวิชาเดาฮีดโดยปรับปรุงให้หวนคืนสู่การสอน แบบเศาะหาบะฮฺ ทำให้คนมีความใกล้ชิดกับกรอราน และแนวทางของท่านนบีมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลทำให้คน ใจกว้างมากขึ้น” ร.ร. /24 ให้เหตุผลว่า “การเรียนการสอนในอดีต เป็นการท่องจำ ผู้เรียน สามารถอธิบายกับผู้สอน ขาดความแท้จริง” ร.ร. /26 ให้เหตุผลว่า “วิชาเดาฮีดเป็นรากฐานสำคัญแต่ต้องให้ตรงกับเดาฮีด ของท่านเราะสูตและเศาะหาบะฮฺด้วย”		

ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างได้เสนอวิธีการแก้ไขปัญหาคความแตกแยกในการอยู่ร่วมในสังคม
จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังต่อไปนี้

ผู้เสนอ	วิธีการแก้ปัญหา
ขอ./01	1.ต้องสร้างให้สังคมเป็นสังคมที่มีความเจริญในด้านวิชาการศาสนา 2.องค์กรศาสนาที่กฎหมายรองรับนั้น จะต้องมีความมีบทบาทและมีความสามารถในการแก้ปัญหา 3.การลดทิวธีระหว่างกัน 4.ยึดมั่นในสุเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 103 ความว่า “และพวกเจ้าจงยึดมั่นกับเชือก (ศาสนา)ของอัลลอฮ์ โดยพร้อมเพรียงกันและจงอย่าแตกแยกกัน”
ขอ./02	“ระหว่างแนวคิดระดับสมัยก่อนและคอลลัฟไม่มีปัญหาสามารถหาจุดร่วมได้ แต่ที่เป็นเรื่องยากนั้น ระหว่างแนวคิดระดับสมัยใหม่ แนวคิดที่อ้างว่าตัวเอง สะละฟีย์(เจริญรอยตามแนวคิดระดับสมัยก่อน) ที่สำคัญเรื่องนี้เป็นเรื่องหลักอะกิละฮ์หรือหลักศรัทธา ต่างฝ่ายต่างไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน แนวคิดซึ่งอ้างว่าเป็นสะละฟีย์กล่าวหาว่าคอลลัฟมีแนวคิดเดียวกับฝ่ายมูอ์ตะฮิละฮ์ การตีรวมอย่างนี้ไม่ได้ ถึงแม้มีบางส่วนของคอลลัฟที่เหมือนกับมูอ์ตะฮิละฮ์เท่านั้น ดังนั้น วิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด คือการกลับไปหาแนวคิดของกัลยาณชนสามร้อยปีแรกของอิสลามและยึดมั่นในสุเราะฮ์อัลหุจรอด อายะฮ์ที่ 10 ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธาเป็นพี่น้องกัน ดังนั้นเจ้าจงไถ่ถอนซึ่งกันและกัน” ส่วนคอลลัฟกลับกล่าวหาแนวคิดระดับสมัยใหม่ว่าเป็นแนวคิดเดียวกับกลุ่มมูญ์ฮิดิมะฮ์”
ขอ./03	1.หยุดสอนแนวคิดที่ผิดทั้งหมด เช่น การสอนตามแนวคิดของมูญ์ฮิดิมะฮ์ 2.อย่ากล่าวหาบุคคลอื่นว่าทำการบิดอะฮ์ และหลงทาง ผู้ที่มีแนวคิดวะฮ์บียะฮ์อย่ากล่าวหาผู้อื่นว่าผิด 3.คนของวะฮ์บียะฮ์สมควรอ่านหนังสือที่มีแนวคิดอื่น ๆ บ้าง
ขอ./04	“เป็นเรื่องยากมาก แต่ยังมีแนวทางแก้ไข โดยให้บรรดาอุลามาอ์ทั้งหมดหันหน้าเข้าหากัน เพื่อร่วมประชุมปรึกษาหารือ”
สนง./05	“สมควรเจริญรอยตามอุลามาอ์ระดับและคอลลัฟสมัยก่อน และสิ่งที่เป็นแบบอย่างที่ดีคือแนวการเขียนหนังสือศึกษาเปรียบเทียบวิชาฟิกฮ์ของอุลามาอ์ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าผู้ที่ยึดตามมัซฮับอิหม่ามชาฟีอีย์สามารถยอมรับมัซฮับที่ต่างไปจากเขา และแต่ละมัซฮับต่างก็ยอมรับซึ่งกันและกัน สรุปว่าเราจะต้องนำเสนอแต่ละแนวคิดที่ต่างกับ

ผู้เสนอ	วิธีการแก้ปัญหา
	แนวคิดและศึกษาเปรียบเทียบ โดยมีเงื่อนไขว่า จะต้องไม่กล่าวหาแนวคิดที่ต่างกับแนวคิดที่ผู้เขียนยึดถือ”
สนง. /06	1. ยึดมั่นความเป็นพี่น้องกัน ในสุเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 103 2. อย่ากล่าวหาแนวคิดที่ต่างจากตนยึดถือว่ามีผิด ควรปรึกษาหารือกัน 3. ควรระบุมัญธับตามที่ตนต้องการ เพื่อป้องกันความสับสนของคนสามัญธรรมดา 4. จงปฏิบัติตามที่ตนยึดถืออย่างตัดพริก (ปฏิบัติตามหลาหมันญัฮ์ขึ้นอยู่กับการยอมรับ) 5. กลับไปหาครูฮาน หะดีษ อิจมาอ์และกียาส 6. เปิดใจกว้างในการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งมีแนวคิดต่างกัน
สนง. /08	“จะต้องแก้ปัญหาที่การศึกษา”
ปอ. /10	“มีวิธีเดียวเท่านั้น ที่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ คือ การกลับไปหาครูฮานและหะดีษ ภายใต้ความเข้าใจของคนสะลัฟยุคก่อน”
ปอ. /11	“ต้องศึกษาตามระบบการศึกษาที่ถูกต้อง”
ปอ. /12	1. หากทุกคนและทุกกลุ่ม ศึกษาและปฏิบัติด้วยใจที่บริสุทธิ์ เพื่ออัลลอฮ์เพื่อขึ้นหัจญ์ ศาสนาของพระองค์ แน่แน่นอนปัญหาที่เกิดขึ้นจะหมดไปหรือลดลง(อินชาอัลลอฮ์) 2. ต้องสลัดความตะอ์ศุบ (ถือว่าตัวเองหรือกลุ่มตัวเองถูกเท่านั้น ผู้อื่นหรือกลุ่มอื่นผิด) ในใจของทุกคน 3. สลัดคุณลักษณะที่ไม่ดี ซึ่งอยู่ในใจของทุกคน เช่น ไอ้อวด อิงฉะ เป็นต้น
ร.ร. /13	“การแก้ไขปัญหที่สำคัญที่สุด คือ การมีจิตใจที่บริสุทธิ์ในการแก้ไขปัญหาศาสนา เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์”
ร.ร. /14	“ผู้ปกครองจะต้องเข้าใจศาสนาอิสลามและวิชาการด้านศาสนาอิสลามอย่างลึกซึ้ง”
ร.ร. /15	1. ผู้สอนต้องรู้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้รับ 2. ชมรมอุลามาอ์ฟาฏอนียัฮ์คารุสสลาม ควรมีบทบาทต่อสังคมในการให้ฟัตวา ทุกอย่าง ที่เกี่ยวกับเรื่องศาสนา 3. ควรมืองค์หนึ่ง ซึ่งสามารถรวมกลุ่มระหว่างบุคคลที่มีความแตกต่างทางความคิด โดยวางอยู่บนพื้นฐานความเป็นพี่น้องกัน เพื่อทำงานเพื่อส่วน ร่วมและแก้ไขปัญหา ความแตกแยก

ผู้เสนอ	วิธีการแก้ปัญหา
ร.ร. /16	1. อย่าทำให้เกิดการมีกลุ่มเพื่อสร้างความแตกแยก โดยเฉพาะด้านหลักศรัทธา สาเหตุหนึ่งคือ การเรียกกลุ่มต่าง ๆ กลุ่มสะละฟีย์ กลุ่มอันศอรฺสุนนะฮฺ กลุ่มใหม่ และกลุ่มเก่า เป็นต้น 2. โต้เถียงผู้สอนหนังสือให้ประชาชน ต้องสอนให้ประชาชนรู้อย่างชัดแจ้ง โดยเฉพาะเรื่องความแตกต่างทางความคิด ต้องบอกให้ละเอียดในแต่ละแนว คิด ไม่ใช่บอกเฉพาะในสิ่งที่ตัวเองต้องการเท่านั้น 3. อย่ากล่าวหาซึ่งกันและกัน 4. แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างอุลามาอ์ โดยไม่เจาะจงแนวคิด อย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาสังคม
ร.ร. /17	1. ละเว้นการเห็นแก่ตัวและตะฮัศศุบ 2. ดำเนินตามการอธิบายของเศาะหาบะฮฺและแนวคิดของอิหม่ามทั้งสี่ 3. ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและบริสุทธิใจเพื่ออัลลอฮฺ
ร.ร. /18	1. จัดให้มีการพบปะหรือประชุมสัมมนา เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างอุลามาอ์ทุกฝ่ายและทุกกลุ่ม และออกแถลงการณ์ร่วมถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมดังกล่าว 2. พยายามปลูกฝังความเป็นพี่น้องกันในอิสลาม
ร.ร. /19	“ความแตกต่างในเรื่องนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมานานแล้ว ซึ่งเป็นเรื่องที่แก้ไขได้ในที่สุด เหมือนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในโลกมุสลิมในอดีต แต่ความแตกต่างที่เกิดขึ้นในบ้านเราปัจจุบันไม่ใช่มีสาเหตุมาจากเรื่องนี้อย่างเดียว อาจจะมีเรื่องอื่นมาเกี่ยวข้องด้วย เพราะฉะนั้น การแก้ไขปัญหานี้ต้องหาสาเหตุก่อนเป็นอันดับแรก หวังว่าการแก้ไขเรื่องนี้ไม่ยาก หากไม่มีเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย (อินชาอัลลอฮฺ)”
ร.ร. /20	“ยังมีแนวทางแก้ไขความแตกแยกในสังคม อันเนื่องมาจากสาเหตุดังกล่าวได้ หากทุกฝ่ายห่างไกลจากโรคตะฮัศศุบ แต่หากตราบดีแต่ฝ่ายยังไม่ขจัดโรคนี้ การแก้ปัญหาคความแตกแยกในสังคมก็จะไม่สามารถแก้ไขได้ เพราะการตะฮัศศุบ เป็นตัวขวางกั้นสู่ความปรองดอง”
ร.ร. /22	“ต้องยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เมื่อเขามีความคิดเห็นที่ดี และมีเหตุผล ไม่ถือเอาความคิดเห็นของตัวเองเป็นใหญ่ ไม่ดำเนินคดีขื่นซึ่งกันและกัน ไม่ดูถูกเหยียดหยามกัน นินทากัน ต้องรู้จักการให้อภัยกัน ไม่ควรมองที่จะจับผิดคนอื่น สมควรมองและจับผิดตัวเองตรวจสอบตัวเองให้มากที่สุด เพราะถือว่าตัวเองมีข้อบกพร่องอยู่มาก”

ผู้เสนอ	วิธีการแก้ปัญหา
ร.ร. /23	1.ให้ทุกคนทุกฝ่ายยอมรับว่า ศรัทธาชนทุกฝ่ายเป็นพี่น้องกัน ช่วยเหลือกัน ทุกครั้งที่มีโอกาส ไม่เห็นแก่ตัวและพรรคพวก 2.ให้ทุกคนทุกฝ่ายกลับมาหาครูอ่านและหะดีษส่วนใหญ่ โดยการส่งเสริมให้มีการอ่านครูอ่าน ตัฟสีรุ หะดีษ ให้มากยิ่งขึ้น 3.ตั้งองค์กรกลางประสานงานทั้งสองฝ่าย เพื่อแก้ปัญหาคาใจและทำงานร่วมกันในสิ่งที่ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน 4.ส่งเสริมการเรียนครูอ่านให้มากกว่านี้ทั้งประถมและมัธยม
ร.ร. /24	1.ควรมีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรการเรียนการสอนในศาสนาอิสลาม 2.คณะกรรมการจังหวัด ควรวางตัวเป็นกลาง และควรอบรมสัมมนาในท้อง ถิ่น 3.คณะกรรมการจังหวัด ควรรวบรวมบรรดาอุลามาย์ให้รวมตัวกัน 4.อุลามาย์ควรเปิดกว้างทางความคิดและความเข้าใจ ไม่ควรติดกรอบให้กับลูกศิษย์ 5.อุลามาย์ควรลดทิฐิกับฝ่ายที่มีความคิดต่างกัน
ร.ร. /26	“ให้มีการศึกษาครูอ่าน หะดีษพร้อมกับปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง”

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ผู้เสนอ	ข้อเสนอแนะ
ขอ. /01	1.มุสลิมยุคปัจจุบัน จำเป็นจะต้องศึกษาประวัติศาสตร์การล่มสลายของอาณาจักร อูสมานียะฮ์ (ออตโตมาน) 2.พัฒนาการศึกษาให้มุสลิมมีความรู้อย่างครบวงจรทุกแขนงวิชา ไม่ว่าจะเป็นด้าน สังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะจะต้องมีบุคคลหรือองค์กร ให้การ สนับสนุนด้านกำลังกายและทรัพย์แก่ผู้ที่มีความสามารถในด้านการศึกษา 3.จุฬาราชมนตรี ควรมีบทบาทในการประสานรอยร้าวและความแตกแยกในสังคม 4.การถือกำเนิดชมรมอุลามาฮ์ฟาฏอนีย์ดารุสสถานนั้น เป้าหมายหลักเพื่อแก้ปัญหา ความแตกแยกระหว่างอุลามาฮ์ เพราะเมื่อก่อนอุลามาฮ์อยู่กระจัดกระจาย บางคนมี แนวคิดแข็งกร้าวไม่ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น บางคนมีแนวคิดสายกลาง จาก การที่อุลามาฮ์ได้นั่งร่วมประชุมและปรึกษาหารือระหว่างกัน นำหนังสือศาสนา ต่าง ๆ มากมายมานั่งพิจารณา ทำให้ปัญหาดังกล่าวเริ่มลดลงจากอดีต และทำให้มี การพัฒนาวิชาการ ในกลุ่มอุลามาฮ์ เพราะทุกคนจะต้องกลับไปค้นคว้าเพิ่มเติมจาก ความรู้ที่มีอยู่เดิม
ขอ. /03	“ให้ลบล้างการสอนตามแนวคิดอะฮ์ลิยะฮ์ในบ้านเรา”
สนง. /06	1.ผู้รู้ปัจจุบันจะต้องให้เกียรติอุลามาฮ์สมัยก่อน เช่น อิหม่ามอันนะวะวีและอิบนุ หะญูร 2.อย่าอิงศิษาคด้วยตนเอง จงถามอุลามาฮ์ผู้ซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนในการอิงศิษาค 3.ยอมรับการติติงของอุลามาฮ์ ผู้ซึ่งถือว่าเป็นผู้ได้รับมรดกจากท่านศาสดา เพราะ เราะฮูล ได้กล่าวไว้ ความว่า “อุลามาฮ์คือผู้ซึ่งรับมรดกจากบรรดาเราะฮูล”
สนง. /09	1.ควรทำวิจัยเรื่องศาสนาอย่างนี้ให้บ่อยครั้ง เพราะจะเป็นเรื่องที่ดีสำหรับมุสลิมใน การที่จะไปทำการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและเพื่อหาแนวทางแก้ไข 2.วิทยาลัยอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี ควรเปิดรับสมัคร นักศึกษาปริญญาโท แผนกอิสลามศึกษาให้มาก และทั่วถึงทุกจังหวัด หากเป็นไปได้เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เพราะปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมคือ ความฉ้อฉล(ไม่รู้) ต่างหาก
ปอ. /10	“ทุกคนต้องหันกลับ ไปสู่อัลลอฮ์และเราะฮูลทุกกระบวนการ”

ผู้เสนอ	ข้อเสนอแนะ
ปอ./11	“ขอให้จุฬาลงกรณ์และสังคมมุสลิม ได้ตระหนักถึงความเป็นจริงของสังคมมุสลิมสมัยโลกาภิวัตน์ และให้เข้าใจว่าศัตรูมุสลิมกำลังวางแผนอะไรต่อมุสลิม อย่าเอาความแตกต่างทางศาสนามาบังหน้า เพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตัวและพรรคพวก โดยไม่คำนึงถึงส่วนรวมเป็นหลัก”
ปอ./12	1.สร้างหลักสูตรการเรียน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ตามความต้องการและมารยาทที่พึงงาม 2.เขียนหนังสือหลักสูตรการเรียน หรือวิธีการใหม่ ๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสถานที่ ไม่ว่าจะในโรงเรียน วงการศึกษาทุกระดับและศูนย์การเรียนรู้ทั่วไป 3.จัดให้มีการพบปะเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างครูสอนศาสนาทุกจังหวัด 4.จัดให้มีกิจกรรมการเผยแพร่ศาสนาทุกระดับชนชั้น
ร.ร./14	1.ไม่ควรทำเรื่องความแตกต่างทางความคิดนี้ให้เป็นเรื่องใหญ่โต 2.สำนึกในความเป็นพี่น้องร่วมอะกีดะฮ์ 3.กลับเข้าไปสู่การเรียนรู้อีก 4.รู้จักแยกแยะระหว่างเรื่องหลักและเรื่องรอง ระหว่างเรื่องสำคัญน้อยและเรื่องสำคัญกว่า
ร.ร./17	“ผู้นำมุสลิมทุกระดับควรวิเคราะห์เรื่องนี้โดยจริงจัง และให้ผู้ที่เกี่ยวข้องค้นหาความคิดเห็นของระดับยุคก่อนที่ยอมรับได้ระหว่างแนวคิดทั้งสอง”
ร.ร./19	“ความแตกต่างทางความคิดเห็น ถือเป็นเรื่องเล็กน้อยเท่านั้น แต่เป็นเรื่องใหญ่สำหรับบุคคลทั่วไป เพราะฉะนั้นผู้สอนในมหาวิทยาลัย ผู้บรรยายธรรมตามที่ต่าง ๆ ผู้สอนในโรงเรียน มัสยิดหรือที่ละหมาดทั่ว ๆ ไป ต้องประเมินก่อนว่าสิ่งที่จะให้นั้น สอดคล้องกับผู้รับหรือไม่? แต่ปัจจุบัน ผู้บรรยายธรรมจะไม่ยึดหลักการข้อนี้ไว้เลย ทำให้สังคมเกิดความแตกแยกกันหมด ผู้บรรยายคนใดมีผู้ฟังมากถือว่าผู้บรรยายคนนั้นดีและใช้ได้ ผู้บรรยายคนใดมีผู้ฟังน้อยหรือไม่มีผู้ฟัง ผู้บรรยายคนนั้นไม่ดีและใช้ไม่ได้ โดยมีได้คำนึงถึงผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อสังคม”

ผู้เสนอ	ข้อเสนอแนะ
ร.ร./20	“อุลามาอ์ปัจจุบันควรสอนวิชาเศาะฮีดทั้งสองแนวคิด คือ แนวคิดคอลลัฟซึ่งมีอยู่ก่อนแล้วในสังคมบ้านเรา และแนวคิดสะลัฟยุคก่อน เช่น ในหนังสืออัฏฎะฮาวียะฮฺ (al-Tahaviah) เป็นต้น สำหรับแนวคิดสะลัฟตามที่คณะของกลุ่มวะฮฺบียะฮฺนั้น ไม่ใช่ดำเนินการตามแนวคิดสะลัฟยุคก่อน เพราะเป็นแนวคิดอะศุบและแจ็งกร้าว อีกทั้งยังเป็นแนวคิดที่ไม่ให้เกียรติต่ออุลามาอ์ยุคก่อน ๆ ถ้าวายอมรับไม่ได้ สำหรับชาวสะลัฟผู้ประเสริฐยุคก่อนนั้น จะไม่อะศุบและแจ็งกร้าว”
ร.ร./23	“ การแก้ปัญหาความแตกแยกในสังคมมุสลิมไทย จะแก้ได้ก็ต่อเมื่อมีการแก้แบบครบวงจร คือ แสวงหาสาเหตุของความแตกแยกให้ครบถ้วนกระบวนการความทั้งด้านการศึกษา สังคมและอื่น ๆ โดยเน้นให้ทั้งสองฝ่ายหวนคืนสู่ยุคเศาะฮาบะฮฺทุกอย่างทุกประการของชีวิต เน้นให้รักพี่น้องมุสลิมเหมือนรักตัวเอง เพราะท่านศาสดากล่าวว่า لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه ความว่า “ บุคคลหนึ่งจากท่านทั้งหลายยังไม่เป็นผู้ศรัทธา (ที่สมบูรณ์) ตราบใดที่บุคคลดังกล่าวยังไม่รักพี่น้องของเขาเหมือนกับรักตัวเอง ” 12.2 เสริมด้วยอีกวิธีหนึ่งคือ การก่อตั้งองค์กรที่เห็นแก่ประโยชน์ของอิสลามเป็นหลัก ดังองค์กรที่อิกวานมุสลิมูน เพื่อทำงาน เพื่ออิสลาม ตามที่อิสลามกำหนด ดูเรื่องไหนเป็นเรื่องหลัก เรื่องไหนเป็นเรื่องรอง เรื่องไหนเป็นแก่น เรื่องไหนเป็นเปลือก เพื่อดึงคนที่มีความคิดดี ๆ มีความสร้างสรรค์ จากทุกฝ่ายมารวมกัน เพื่อสร้างสรรค์สังคมมุสลิม ซึ่งอาจจะมีคนสำคัญ ๆ ไม่เห็นด้วย แต่ไม่เป็นไร เพียงแค่เราทุกคนได้ทำงานเพื่อความเป็นเอกภาพของมุสลิมอย่างถูกต้องตามแบบอย่างของนักปฏิรูปมุสลิมทั้งหลาย ส่วนจะสำเร็จหรือไม่ ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของเรา หน้าที่ของเราทุกคนคือทำงานเพื่อจุดมุ่งหมายนี้ให้สมบูรณ์แบบที่สุด บิดจุดบกพร่องที่เกิดขึ้นให้หมดเท่าที่จะทำได้ ส่วนผลที่เกิดขึ้น หากว่าอัลลอฮฺประสงค์ ในอนาคตจะมีคนคิดแบบนี้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้ความแตกแยกหายไป หรืออย่างน้อยที่สุด ค่อย ๆ ลดน้อยถอยลงและหายไปในที่สุด ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลา แต่ว่าจำเป็นต้องทำตามนี้ ไม่เช่นนั้นความแตกแยกก็จะคงอยู่ตลอดไป หรือถ้าไม่ทำแบบนี้แต่ทำแบบอื่นก็คิดว่าคงไม่มีทางแก้ได้”

ผู้เสนอ	ข้อเสนอแนะ
ร.ร. /24	“ควรนำแนวความคิดสายกลางอย่างแนวคิดของท่านอิหม่ามหะซันอัลบันนา มาเผยแพร่ให้กับบรรดาอุลามาอ์และประชาชน ควรยกเลิกเวทีได้เถียงอย่างที่เคยจัดมาอย่างสิ้นเชิง”
ร.ร. /26	“ผมต้องการอยากให้นักเรียน จบต่างประเทศนั้น ได้ยึดมั่นตามที่เรียนมามีใช้ตามผู้ที่ไม่ศึกษา และมีใช้กั้วมวลชนแต่ต้องกั้วต่ออัลลอฮ์ ดังที่พระองค์ได้ตรัสไว้ ความว่า “แท้จริงศาสนา ณ อัลลอฮ์ คืออิสลาม” (อาติอิมรอน: -19) ความว่า “วันนี้ ข้าได้ให้สมบุรณ์แก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งศาสนาของพวกเจ้า” (อัลมาอิดะฮ์ : -3)

การยืนยันสมมุติฐาน

สมมุติฐานข้อที่หนึ่งถูกลำอ้อในจังหวัดชายแดนภาคใต้เห็นด้วยกับแนวคิดสะถัฟยุคก่อน (กัลยาณชนมุสลิมในช่วงสามศตวรรษแรกของอิสลาม) แต่มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับแนวคิดสะถัฟของอุลามาอ์ยุคหลัง (หลังสามศตวรรษแรกของอิสลาม) ที่ได้นำเสนอสมมุติฐานข้อนี้สามารถแบ่งได้ออกเป็น สองประเด็นดังนี้

ประเด็นที่หนึ่งถูกลำอ้อในจังหวัดชายแดนภาคใต้เห็นด้วยกับแนวคิดสะถัฟยุคก่อน (กัลยาณชนมุสลิมในช่วงสามศตวรรษแรกของอิสลาม) โดยผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 25 และ 29 มาประกอบในการยืนยันสมมุติฐานข้อที่หนึ่งดังนี้

ตาราง 25 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความหมายของแนวคิดสะถัฟ ซึ่งหมายถึงแนวความคิดของกัลยาณชนมุสลิมที่มีชีวิตอยู่ในช่วงสามศตวรรษแรกของอิสลาม สำหรับผู้ที่อยู่ช่วงหลังจากนั้น แต่ได้เจริญรอยตามแนวคิดสะถัฟไม่ว่าจะอยู่สมัยใด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนอนาคต ก็ถือว่าเป็นชาวสะถัฟีย์ (ผู้เจริญรอยตามสะถัฟ)

ความคิดเห็น	ชมรม อุลามาอ์ ^๑ (คน)	สำนักงานคณะ กรรมการ อิสลาม(คน)	ปริญญา เอก (คน)	ร.ร.เอกชน สอนศาสนา อิสลาม(คน)	รวม (คน)	ร้อยละ
เห็นด้วย	3	5	3	10	21	77.78
ไม่เห็นด้วย	1	-	-	1	2	7.41
ไม่ตอบ	-	-	-	4	4	4.81
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 25 พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยแนวคิดของกัลยาณชนมุสลิม ในช่วงสามศตวรรษแรกของอิสลาม จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 77.78 ผู้ไม่เห็นด้วย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.41 และ ไม่ตอบจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 14.81

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 77.78%	ไม่เห็นด้วย 7.41%	ไม่ตอบ 4.81%
1	ขอ. /01 ให้ความคิดเห็นว่า “สะลัฟแบ่งออกเป็น 2 ความหมาย หนึ่ง สะลัฟชะมานีย์ (Salaf Zamani) หมายถึง ผู้ที่อยู่สมัยสะลัฟ (ก่อน) สอง สะลัฟมันฮาญีย์ (Salf Manhaji) หมายถึง ผู้ที่ติดตามแนวความคิดสะลัฟสมัยก่อน” ขอ. /02 ให้ความคิดเห็นว่า “การใช้คำว่าสะละฟีฮ์นั้น ควรระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะยังมีความสับสนของคนกลุ่มบางกลุ่ม โดยนำคำนี้เรียกกลุ่มของตัวเองและปฏิเสธบุคคลที่มีแนวความคิดสวนทางกับตน” สนง. /08 ให้เหตุผลว่า “แนวทางสะลัฟนั้นปลอดภัยยิ่งแต่มีข้อแม้ว่าจะต้องถูกต้องตามแนวทางของสะลัฟจริง ๆ ไม่ใช่อ้างว่าเป็นสะลัฟ แต่ไม่ตามแนวทางของสะลัฟ” สนง. /09 ให้เหตุผลว่า “แนวความคิดสะลัฟเป็นแนวคิดที่มีความถูกต้องมากกว่าแนวคิดค่อลัฟ และปลอดภัยกว่า และสะละฟีฮ์ ไม่จำเป็นจะต้องมีชีวิตในยุค	ขอ. /03 ให้เหตุผลว่า “ในด้านหลักศรัทธานั้น มี 2 กลุ่ม หนึ่ง อะฮฺลิสุนนะฮฺ สอง อะฮฺลิบิดอะฮฺ ะฎาะลาละฮฺ (อุศริกรรมและหลงผิด) ทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าวมีอยู่สมัยสะลัฟ (ก่อน) และค่อลัฟ (หลัง) ซึ่ง ณ ที่นี้จะมี ชาวสะลัฟ (ยุคก่อน) และสะละฟีฮ์ ผู้ที่อ้างว่าเจริญรอยตามแนวความคิดสะลัฟ แต่ขาด แ ท้ คี อ มุญ์สลิมะฮฺ	

คำถามที่	เห็นด้วย 77.78%	ไม่เห็นด้วย 7.41%	ไม่ตอบ 4.81%
1	300 ปีแรกของอิสลาม” ปอ. /10 ให้เหตุผลว่า “แนวคิดสะลัฟนั้นยึดกับบุคคลสมัยสะลัฟยุคก่อน” ปอ. /12 ให้เหตุผลว่า “เป็นคำกล่าวที่ได้ระบุในหนังสือตามแนวความคิดสะลัฟ” ร.ร. /16 ให้เหตุผลว่า “ความเป็นจริง การเรียกว่า หลักศรัทธาตามแนวคิดสะลัฟ หรือคอลลัฟ มิได้เกิดขึ้นสมัยท่านนบีมุฮัมมัด (คือลัทธิลอสุอะลัยฮิอะสลัม) สมัยนี้เรียกว่า อะกีดะฮ์อัลอิสลามียะฮ์ การเรียกเช่นนั้นไม่ได้ผิดในปัจจุบัน แต่ตามที่สนะของผมนั้นไม่ควรทำเรื่องนี้ให้เป็นเรื่องใหญ่ เช่นกล่าวว่แนวคิดของสะลัฟเป็นแนวคิดของนบีและเศาะหาบะฮ์ ในขณะที่แนวคิดคอลลัฟเป็นแนวคิดที่บิดอะฮ์ เพราะทั้งสองแนวคิดมีข้อแตกต่างที่ไม่มากซึ่งข้อแตกต่างอยู่ที่วิธีการนำเสนอเท่านั้น” ร.ร. /17 ให้เหตุผลว่า “เป็นแนวทางที่ถูกค้องตรงตามหลักศรัทธาของท่านนบี” ร.ร. /22 ให้เหตุผลว่า “ยึดมั่นหลักการที่ถูกค้องตามหลักศาสนาอิสลาม” ร.ร. /23 ให้เหตุผลว่า “สอดคล้องกับคำสอนจากกูรอาน และหะดีษ”		

คำถามที่	เห็นด้วย 77.78%	ไม่เห็นด้วย 7.41%	ไม่ตอบ 4.81%
1	ร.ร./24 ให้เหตุผลว่า “การเริ่มนับสะลัฟ หรือคอลัฟ มิได้เริ่มที่ปี หรือศตวรรษแต่เริ่มที่แนวคิดมากกว่า เพราะฉะนั้น ผู้ที่เจริญรอยตามแนวคิดสะลัฟ ถึงแม้จะอยู่ช่วงหลังก็ถือว่าเป็นชาวสะละฟีย์” ร.ร./26 ให้เหตุผลว่า “พวกเขาเหล่านั้นเจริญรอยตามเราะสุล ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า عليكم بسنتي وسنة الخلفاء المهديين الراشدين ความว่า : ท่านทั้งหลายจงปฏิบัติตามแนวทางของฉันและบรรดาเคาะลีฟะฮ์ทั้งสี่”		

เมื่อพิจารณาเหตุผลของผู้ที่เห็นด้วยส่วนใหญ่เห็นว่าแนวคิดของสะลัฟเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับอิสลามมากที่สุดและเมื่อพิจารณาเหตุผลผู้ที่ไม่เห็นด้วยนั้นปรากฏว่าในส่วนของสะลัฟของยุคสามศตวรรษแรกของอิสลามนั้นเห็นด้วยแต่ไม่เห็นด้วยกับบุคคลที่อ้างตัวเป็นสะลัฟในยุคหลังจากสามศตวรรษแรกของอิสลาม (สะละฟีย์)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าอุลามาอ์ในจังหวัดชายแดนภายใต้เห็นด้วยกับแนวคิดสะลัฟยุคก่อน

ประเด็นที่ 2 อุลามาร์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับแนวคิดศัพท์ของอุลามาร์ยุคหลังที่ได้นำเสนอ
 ตาราง 29 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับอุลามาร์สมัย
 สะถ์ฟ(กัลยาณชนมุสลิมสามศตวรรษแรกของอิสลาม) กับแนวคิดศัพท์ของ
 อิบนุตัยมียะฮ์และมุฮัมมัด บินอับดุลวะฮฺฮาบ มีแนวคิดเหมือนกัน
 (คำถามที่ 5)

ความคิดเห็น	ชมรม อุลามาร์ ^๑ (คน)	สำนักงาน คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	ปริญญา เอก (คน)	ร.ร. เอกชน สอนศาสนา อิสลาม(คน)	รวม (คน)	ร้อยละ
เห็นด้วย	-	1	3	6	10	37.04
ไม่เห็นด้วย	4	4	-	7	15	55.55
ไม่ตอบ	-	-	-	2	2	7.41
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 29 พบว่ามีผู้ที่ไม่เห็นด้วยจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 55.55 ผู้ที่เห็นด้วย
 10 คน คิดเป็นร้อยละ 37.04 และไม่ตอบอีก 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.41

จากตารางนี้แสดงว่าอุลามาร์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับ
 อุลามาร์ยุคหลังที่นำมาเสนอ

จากสมมุติฐานข้อ 1 สรุปได้ว่าสอดคล้องกับสมมุติฐาน

สมมุติฐานข้อที่สอง อุทามาอีในจังหวัดชายแดนภายใต้ที่ความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับแนวคิดคอลลีโดยผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 30 มาประกอบในการยืนยันสมมุติฐานข้อที่สองดังนี้

จากตาราง 30 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแนวคิดคอลลี ซึ่งหมายถึงอุทามาอีกลุ่มหนึ่งที่มีชีวิตอยู่หลังสามศตวรรษแรกของอิสลาม ซึ่งสมัยดังกล่าววิชาศรกรศาสตร์และปรัชญามีอิทธิพลต่อสังคมมุสลิม โดยนำส่วนหนึ่งของวิชาดังกล่าวที่เขาคิดว่าไม่ได้ค้ำกับหลักศาสนา นำมาอธิบายโครงการและหะดีษที่เกี่ยวข้องกับสภาพที่มีความหมายเป็นนัย โดยการตีความโครงการและหะดีษดังกล่าว ให้เหมาะสมกับคุณลักษณะอันสูงส่งของอัลลอฮ์

ความคิดเห็น	ขมรม	สำนักงาน	ปริญญา	ร.ร. เอกชน	รวม	ร้อยละ
	อุทามาอี ^๑ (คน)	คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	เอก (คน)	สอนศาสนา อิสลาม(คน)	(คน)	
เห็นด้วย	4	4	2	11	21	77.78
ไม่เห็นด้วย	-	1	-	2	3	11.11
ไม่ตอบ	-	-	1	2	3	11.11
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 30 พบว่ามีผู้เห็นด้วยกับแนวคิดคอลลีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 77.78 ผู้ที่ไม่เห็นด้วยจำนวน 3 คนคิดเป็นร้อยละ 11.11 และไม่ตอบอีก 3 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11

จากตารางนี้แสดงให้เห็นว่าอุทามาอีในจังหวัดชายแดนภายใต้มีความเห็นที่แตกต่างกันแต่ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิดคอลลี

จากสมมุติฐานข้อ 2 สรุปได้ว่าสอดคล้องกับสมมุติฐาน

สมมุติฐานข้อที่สาม ความแตกต่างทางความคิดเป็นความแตกต่างทางวิชาการในการนำเสนอและอธิบายตัวบทฎอานและหะดีษศิฟาดที่มีความหมายเป็นนัยโดยผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 35 มาประกอบในการยืนยันสมมุติฐานข้อที่สามดังนี้

ตาราง 35 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างแนวคิดทั้งสองอันเนื่องมาจากอุลามาย์เข้าใจตัวบท โองการและหะดีษต่างกัน

ความคิดเห็น	ชมรม	สำนักงาน	ปริญญา	ร.ร. เอกชน	รวม (คน)	ร้อยละ
	อุลามาย์ฯ (คน)	คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	เอก (คน)	สอนศาสนา อิสลาม(คน)		
เห็นด้วย	3	3	3	10	19	70.37
ไม่เห็นด้วย	1	1	-	3	5	18.52
ไม่ตอบ	-	1	-	2	3	11.11
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 35 มีผู้เห็นด้วยว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างแนวคิดสะลัฟและคอกัฟเกิดขึ้นเนื่องจากอุลามาย์เข้าใจตัวบท ฎอานและหะดีษ ศิฟาดที่มีความหมายเป็นนัยต่างกันจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 70.37 ไม่เห็นด้วย 5 คน คิดเป็นร้อยละ 18.52 และไม่ตอบจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11

เหตุผลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถามที่	เห็นด้วย 70.37%	ไม่เห็นด้วย 18.52%	ไม่ตอบ 11.11%
11	ขอ. /01 ให้ความคิดเห็นว่า “อันเนื่องมาจากอุลาม่าอ์มีความคิดเห็นแตกต่างกันในการเว้นวรรคของโองการ وما يعلم تأويله إلا الله والراسخون... ความว่า และไม่มีใครรู้การตีความ มัน นอกจากอัลลอฮ์และบรรดาผู้เชี่ยวชาญ อุลาม่าอ์กลุ่มที่หนึ่ง อ่านหุคุดที่ ၁၆၂ ความว่า นอกจากอัลลอฮ์ หมายความว่า อัลลอฮ์เท่านั้นรู้การตีความ อุลาม่าอ์อีกกลุ่ม หนึ่ง อ่านหุคุดที่ ၁၆၂ ความว่า และ บรรดาผู้เชี่ยวชาญในความรู้ หมายความว่า บรรดาผู้เชี่ยวชาญสามารถรู้การตีความเช่น เดียวกัน จากจุดนี้ทำให้อุลาม่าอ์มีความคิดเห็น แตกต่างกัน เพราะฉะนั้น การตีความของค อลัฟตั้งอยู่บนพื้นฐานของอัลนัฎฎีย(หลักฐาน จากกูรอาน) และด้านภาษาศาสตร์” สนง. /05 ให้ความคิดเห็นว่า “ยังมีอีกหลายสาเหตุที่นำไปสู่ความแตกแยก ระหว่างแนวคิดทั้งสอง” ปอ. /10 ให้ความคิดเห็นว่า “นี่เป็นเพียงสาเหตุหนึ่งเท่านั้น แต่สาเหตุหลัก นั้น ทศนะของคอลลัฟใช้แนวคิดของปรัชญานำ มาอธิบาย ซึ่งสวนทางกับ อัลนัฎฎีย(หลัก ฐาน) แต่ผมมิได้ปฏิเสธปรัชญาทั้งหมด”	ขอ. /02 ให้ความคิดเห็นว่า “ความแตกต่างระหว่างแนวคิดทั้ง สองนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการ เพราะ แนวคิดสะลัฟนั้นจะมอบหมาย ความรู้ใน โองการและหะดีษศิ ฟาทให้กับอัลลอฮ์ ส่วนแนว คิดคอลลัฟนั้นจะเจาะจงความ หมายใน โองการและหะดีษศิ ฟาท” สนง. /08 ให้เหตุผลว่า “สะลัฟและคอลลัฟมีความคิดเห็น สอดคล้องกันเกี่ยวกับอัลลอฮ์ทรง มีคุณลักษณะที่ไม่เหมือนกับ สรรพสิ่ง แต่แตกต่างกันในเรื่อง การให้ความหมายของโองการ และหะดีษศิฟาท” ร.ร. /16 ให้เหตุผลว่า “ไม่ใช่เข้าใจด้วยบทและหะดีษต่าง กัน แต่ที่แตกต่างกันนั้นอยู่ที่แนว การนำเสนอ” ร.ร. /23 ให้เหตุผลว่า“สาเหตุมา จากได้รับอิทธิพลของวิชาปรัชญา และตรรกศาสตร์เข้าไปมากกว่า ไม่ใช่การเข้าใจด้วยบทต่าง กัน”	

คำถามที่	เห็นด้วย 70.37%	ไม่เห็นด้วย 18.52%	ไม่ตอบ 11.11%
11	ร.ร. /17 ให้เหตุผลว่า “คอลัฟใช้ความคิดเห็นจากสติปัญญาหน้า กรอานและหะดีษ ในขณะที่คอลัฟมีความ คิดเห็นตรงกันข้าม” ร.ร. /20 ให้เหตุผลว่า “ตามกฎตุนนะตุลลอฮ์แล้ว มนุษย์จะมีความ คิดเห็นแตกต่าง” ร.ร. /24 ให้เหตุผลว่า “ดัวบทกรอานและหะดีษมีเสน่ห์ในตัว ผู้ที่ อ่านย่อมจะเข้าใจดัวบทที่แตกต่างกัน จึงตี ความหมายไม่เหมือนกัน แต่ทั้งสองแนวคิดที่ แตกต่างกันก็มาจากพื้นฐานความรู้ที่มี ไม่ใช่ ความรู้ลึก”	ร.ร. /26 ให้เหตุผลว่า “การตีความในเรื่องขาดและ ตีฟาดของอัลลอฮ์นั้น ไม่จำเป็น แต่ถ้าเป็นเรื่องฟิควะไม่เป็นไร”	

เมื่อผู้วิจัยพิจารณาเหตุผลของผู้ตอบแบบสอบถาม ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยผู้ตอบ
สอบถามให้เหตุผลที่สามารถตีความได้ว่าความแตกต่างทางความคิดนี้เป็นความแตกต่างทางวิชา
การในการนำเสนอและอธิบายดัวบทกรอานและหะดีษ ตีฟาดที่มีความหมายเป็นนัย
จากสมมุติฐานข้อที่สามสรุปได้ว่าสอดคล้องกับสมมุติฐาน

สมมุติฐานข้อที่สี่ การไม่ยอมรับความแตกต่างทางความคิดระหว่างแนวคิดศัพท์และคอดีฟของอุลามาร์ และวิภาชซึ่งกันและกัน เป็นสาเหตุสำคัญสู่ความแตกแยกในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 40 มาประกอบในการยืนยันสมมุติฐานข้อที่สี่ดังนี้

ตาราง 40 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการไม่ยอมรับความแตกต่างทางความคิดระหว่างแนวคิดทั้งสองของอุลามาร์และวิภาชซึ่งกันและกัน เป็นสาเหตุสำคัญสู่ความแตกแยกในการอยู่ร่วมกันในสังคม

ความคิดเห็น	ชมรม	สำนักงาน	ปริญญา	ร.ร. เอกชน	รวม (คน)	ร้อยละ
	อุลามาร์ ^๑ (คน)	คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	เอก (คน)	สอนศาสนา อิสลาม(คน)		
เห็นด้วย	4	3	3	13	23	85.18
ไม่เห็นด้วย	-	2	-	-	2	7.41
ไม่ตอบ	-	-	-	2	2	7.41
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 40 พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า การไม่ยอมรับความแตกต่างทางความคิดระหว่างแนวคิดทั้งสองของอุลามาร์และวิภาชซึ่งกันและกัน เป็นสาเหตุสำคัญสู่ความแตกแยกในการอยู่ร่วมกันในสังคม มากที่สุดจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 85.18 รองลงมาไม่เห็นด้วย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.41 เท่ากับผู้ที่ไม่ตอบ

จากสมมุติฐานข้อที่สี่สรุปได้ว่าสอดคล้องกับสมมุติฐาน

สมมุติฐานข้อที่ห้า การยอมรับความแตกต่างทางความคิดระหว่างอุลามาร์ และ แสวงหาจุดร่วมสงวนจุดต่างเป็นสาเหตุสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติหรือสามัคคีโดยผู้วิจัยขอ นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง 41 มาประกอบในการยืนยันสมมุติฐานข้อที่ห้าดังนี้

ตาราง 41 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการยอมรับความแตกต่างทางความคิดระหว่างอุลามาร์และแสวงหาจุดร่วมสงวนจุดต่าง เป็นสาเหตุสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม

ความคิดเห็น	ชมรม	สำนักงาน	ปริญญา	ร.ร. เอกชน	รวม (คน)	ร้อยละ
	อุลามาร์ ^๑ (คน)	คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	เอก (คน)	สอนศาสนา อิสลาม(คน)		
เห็นด้วย	3	5	3	12	23	85.19
ไม่เห็นด้วย	1	-	-	2	3	11.11
ไม่ตอบ	-	-	-	1	1	3.70
รวม	4	5	3	15	27	100

จากตาราง 41 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน มีผู้ที่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า การยอมรับความแตกต่างทางความคิดระหว่างอุลามาร์และแสวงหาจุดร่วมสงวนจุดต่าง เป็นสาเหตุสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม มากที่สุด จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 85.19 รองลงมาไม่เห็นด้วย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11 และผู้ที่ไม่ตอบน้อยที่สุด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.70 จากสมมุติฐานข้อที่ห้า สรุปได้ว่า สอดคล้องกับสมมุติฐาน

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยอมรับในสมมุติฐานข้อที่ห้า นั้น มีความสัมพันธ์กับกลุ่มตัวอย่าง (ตาราง 42) จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 70.37 ซึ่งยอมรับว่า ความแตกต่างทางความคิดนี้จะอยู่คู่สังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดไป เพราะอุลามาร์ต่าง ๆ ของโลกมีความเห็นต่างกันตั้งแต่อดีต และกลุ่มตัวอย่าง (ตาราง 43) จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 85.18 มีความคิดเห็นว่า ความแตกต่างแต่ไม่แตกแยกในเรื่องนี้สามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตาราง 42 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างทางความคิดนี้จะอยู่คู่สังคม จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดไปเพราะอุดมการณ์ต่าง ๆ ของโลก มีความคิดเห็นแตกต่างตั้งแต่อดีต

ความคิดเห็น	ชมรม	สำนักงาน	ปริญญา	ร.ร. เอกชน	รวม (คน)	ร้อยละ
	อุลามาฮ์ (คน)	คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	เอก (คน)	สอนศาสนา อิสลาม(คน)		
เห็นด้วย	4	3	2	10	19	70.37
ไม่เห็นด้วย	-	2	1	3	6	22.22
ไม่ตอบ	-	-	-	2	2	7.41
รวม	4	5	3	15	27	100

ตาราง 43 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างแต่ไม่แตกแยกในเรื่องดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความคิดเห็น	ชมรม	สำนักงาน	ปริญญา	ร.ร. เอกชน	รวม (คน)	ร้อยละ
	อุลามาฮ์ (คน)	คณะกรรมการ อิสลาม(คน)	เอก (คน)	สอนศาสนา อิสลาม(คน)		
เห็นด้วย	3	5	3	12	23	85.18
ไม่เห็นด้วย	1	-	-	1	2	7.41
ไม่ตอบ	-	-	-	2	2	7.41
รวม	4	5	3	15	27	100